

**לעילוי נשמה
הרב הפ"ץ בן אסתר זצ"ל
פרשת נצבים - וילך**

חידושי תורה ושאלות מ - א' ועד ת', על פרשת השבוע ועניינא דיומא מהמפרשים מדרשים וכד'

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

מולד חודש תשרי יהיה ביום שישי בשעה 5, 49 דקות ו 0 חלקים

בפרשת נצבים 40 פסוקים ובפרשת וילך 30 פסוקים סה"כ 70 פסוקים = מל

**ומל ?-הנה ?-להיך את לבבך ואת לבב זרעך (דברים ל ו) את לבבך ואת לבב ר"ת אלול
בפרשה 2 מצוות עשה. (ספר החינוך)**

עשה : הקהל במוצאי שביעית • לכתוב כל אחד מישראל לעצמו ספר תורה

פרשת נצבים יש בה ארבעים פסוקים, **פרשת וילך** שלושים פסוקים ו**פרשת האזינו** חמישים ושתיים פסוקים. פרשת וילך שלושים פסוקים, כנגד שלושים יום של חודש אלול שבו הצדיקים ממהירים לחזור בתשובה. פרשת נצבים ארבעים פסוקים, כנגד הבינוניים שעדיין תלויים ועומדים עד יום הכיפורים, שהוא יום הארבעים מחודש אלול. פרשת האזינו חמישים ושתיים פסוקים, כנגד הרשעים שזוכרים לשוב בהושענא רבה, יום החמישים ושתיים, שהוא יום מסירת הפתקים, ואם זוכה האדם לשוב בתשובה, זוכה ל"זאת הברכה." (אמונת עיתך)

מה הטעם שראש חודש תשרי שונה מכל ראשי חודשים שבמשך השנה שעליהם מכריזים את החודש ובשבת מברכים של חודש תשרי לא מכריזים. הטעם שלא מכריזים את ראש חדש תשרי שהוא ראש השנה הוא כדי לבלבל את השטן שלא ידע מתי ראש השנה ולא יכין עצמו לקטרוגים על ישראל. וכן משום שנאמר בו **תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו** (תהלים פא ד). כלומר שיום חגנו יוכר דווקא בכסה. היינו באותו חג שהתורה כיסתה בו את הזמן. ולמה כיסתו? **כי חק ל'שָׂאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֹא-לֵהִי יַעֲקֹב.** (שם ה) שהוא יום הדין. איזהו חג החודש מתכסה בו, הוא אומר זה ראש השנה. לפי שהלבנה מתכסה בו, (ר"ה ח). וגם סממני ראש חודש מכוסים בו - אין מברכין החודש בשבת שלפניו, אין אומרים בו הלל כבשאר ראשי חודשים, ואף קורבנות מוסף של ראש חודש מכוסים הם ואינם נזכרים יחד עם מוספי החג. לכך כיסתה התורה אותו, שיחשבו בכל יום אולי זה הוא יום הדין. **וי"א** שהטעם הוא שאת ראש החדש הזה הקדוש ברוך הוא בעצמו מברך לפי שחביב עליו, ועל הדרך מתברכים כל ראשי חדשי כל השנה כולה והוא החודש הראשון לחדשי השנה, בה מבטיח לנו הקב"ה אתם נצבים קיימים ועומדים כלומר זוכים בדין וכתבים ונחתמים לאלתר לחיים טובים ולשלום. (הבעש"ט)

לַעֲבֹדְךָ בְּבְרִית י-הוָה א-לֵהֶיךָ וּבְאֵלֹתוֹ אֲשֶׁר י-הוָה א-לֵהֶיךָ כִּרְתַתְּ קַבְלָתוֹ עִם יִשְׂרָאֵל. האחת - כשיצאו ממצרים, **השניה** - בהר סיני, **השלישית** - כאן בערבות מואב מה הטעם שכרת הקב"ה עמם ברית נוספת כאן באלה ובשבועה ?

הטעם הראשון - מפני שביטלו את הברית של הר סיני אחרי שעשו את העגל, לכך כרת עמהם הקב"ה ברית זו באלה ובשבועה כשם שמשביעים את הסוטה. (תנחומא)

הטעם השני - ערבות מואב מלשון אבות, שבשעה שהקב"ה נתן לישראל את התורה אמר הביאו לי ערבות שתקיימו אותה אמרו הרי בנינו ערבים. כיון שאבותיהם מתו במדבר היה צריך לכרות עמם ברית מחדש. (ש"ד)

הטעם השלישי - להודיעם לפני כניסתם לארץ שרק בזכות התורה הם נכנסים לארץ. (ש"ד)

הטעם הרביעי - שאם ח"ו יעברו עליהם לא יהא עוונם חמור כל כך, מכיוון ש-אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המקלף. (ש"ד)

הטעם החמישי - בהר סיני היתה הברית עם הרבים, שנאמר ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ. (שמות יט ה) ויקח משה את הדם ויזרק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר כרת י-הוָה עִמָּכֶם (שמות כד ח) ואילו כאן היתה הברית עם כל אחד ואחד מישראל, וזהו שאומר לַעֲבֹדְךָ לשון יחיד, שכל אחד ואחד נכלל בברית לחוד, ועוד תוספת וּבְאֵלֹתוֹ. (אלשיך)

הטעם השישי - דיברה תורה כנגד יצר הרע - שאם יבוא ויסית את האדם לעבור על התורה, לא ימלא אותו ליבו למרוד מצד האלות והשבועות, כמו שאמר דוד המלך ע"ה **נְשַׁבְעֵתִי וְאֶקְיָמָהּ לְשִׁמְרֵי מִשְׁפָּטֵי צְדָקָה.** (תהלים קיט קו) שמותר ומצווה להישבע לקיים המצוות. (אלשיך)

הטעם השביעי - שלא יאמרו ישראל אחר שמשו שבר את הלוחות בטלה הברית הראשונה שנכרתה בחורב, וכדי שלא יאמרו שבכל דור ודור יצטרכו להיכנס בברית מחדש, אמר להם משה רבינו **וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם אֲנֹכִי כִּרְתַתְּ אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֵת הָאֱלֹהִים הַזֹּאת. כִּי אֵת אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֶה עִמָּנוּ עֹמְדֵי הַיּוֹם לְפָנָי י-הוָה א-לֵהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֶה עִמָּנוּ הַיּוֹם.** (כט ג-ד) (מנחה בלולה)

הטעם השמיני - הקב"ה הבטיח לאברהם אבינו **אֵל תִּירָא אֲבָרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לֶךְ שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד.** (בראשית טו א) ממך אני מעמיד מגינים של צדיקים. לכך גזרה חכמתו יתברך להכניסם במסורת הברית כדי לקיים הבטחתו לאברהם שזרעו יהיו צדיקים ונכנסו בברית זו כל הדורות בערבות שכל ישראל נעשו ערבים זה לזה. (חן טוב)

הטעם התשיעי - שהברית תהא גם עם הדורות הבאים ואולי הם צריכים איום של אלה ובשבעה.

הטעם העשירי - אע"פ שעכשיו אין אתם צריכים לאלה ולשבועה לשמירת התורה, אני כורת את הברית הזאת שיהא הדבר קיים לעולמים, ולא יהא בזה שום פקפק. (ר"י די קוריאל)

הטעם הי"א - אתם יודעים את הצער שעברנו בארץ מצרים ובקרב הגויים, וגם אתם ראיתם שהם שרויים בטובה, שיש להם בתים מלאים כל טוב, ואולי בגלל זה יש בכס פרט איש או אישה שלבבו פונה ולעבוד אלוהים אחרים לכך אני צריך להשביעכם. (מעם לועז)

שאלות

- א. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבש"ע, הודיעני י-הוה קצוי. אמר לו: גזרה היא מלפני שאין מודיעניו קצו של בשר ודם. ומדת ימי מה היא גזרה היא מלפני שאין מודיעני מדת ימיו של אדם. ואדעה מה חדל אני — אמר לו: בשבת תמות. אמות באחד בשבת? אמר לו: כבר הגיעה מלכות שלמה בנה, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא. אמות בערב שבת? אמר לו: כי טוב יום פחצריה מאלה — טוב לי יום אחד שאמה יושב ועוסק בתורה מאקף עולות שפתיי שלמה בנה להקריב לפני על גפי המזבח. (שבת ל:) מה הטעם שדוד המלך ביקש להיפטר דווקא בערב שבת. ב-ה שמו סימן .
- ב. בו תופרים את היריעות בספר תורה והוא הלכה למשה מסיני .
- ג. הן קרבו ימיך למות (לא יד) איתא בחז"ל כל מי שנאמר בו קריבה לא הגיע ימי אבותיו. עמרם חי קל"ז שנים ומשה חי ק"כ שנים. על מי עוד נאמר קריבה ולא הגיע ימי אבותיו.
- ה. הן בעודני חי עמכם היום ממרים היתם עם י-הוה ואף פי אחרי מותי. (לא כו) לכאורה איזה קל וחומר זה - אדרבה, ייתכן שדווקא הסתלקותו של משה תגרום להם הרהורי תשובה, כמו שמסופר בגמרא (סנהדרין לו.) על אותם בריונים שהיו בשכנותו של ר' זירא, שהיה מקרבם כדי שיחזרו בתשובה והיו מקפידים עליו חכמים, על שהוא מקרב אותם. כאשר נחה נפשו, נפטר ר' זירא, אמרו אותם בריונים: עד עכשיו היה החרוד קטן השוקיים, שהוא כינוי לר' זירא, היה מבקש עלינו רחמים שלא נענש על חטאינו המרובים, עכשיו מי יבקש עלינו רחמים? הרהרו בליבם ועשו תשובה. למה לא נאמר שגם כאן תגרום הסתלקות משה רבינו דווקא להרהור תשובה בישראל.
- ו. רמז בפרשה שכיום עיקר המצווה לכתוב ספר תורה היא בקניית ספרי קודש מודפסים כתנ"ך, משנה תלמוד ומפרשיהם. (כדעת הרא"ש) על איזה פסוק בפרשה אמר הנביא ישעיה (ישעיה ח, יז) וחקיתי לי-הוה המסתיר פניו מבית יעקב וקניתי לו.
- ז. מחטב עציה עד שאב מימיה. (כט י) מה הטעם שבכל מקום מקדים חוטבי עצים לשואבי מים .
- ז. פי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאות הוא ממך ולא רחקה הוא. (ל יא) כתב הרמב"ן — המצווה הזאת קאי על מצוות התשובה . רמז בפסוק שמדובר על מצוות התשובה .
- ח. ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא (לא יח) כשיש הסתרת פנים ואין גילוי שכינה לישראל, כיצד בכל זאת מתגלים לאדם התגלות כלשהיא .
- ט. מה הטעם שאם קוראים בספר תורה בציבור ונמצא בו טעות, מוציאים ס"ת אחר ואינו חוזר ומברך על הברכה הראשונה, רק בסיום הברכה מברך ברכה שלאחריה.
- י. שובה ישראל עד י-הוה א-להיך פי כשלת בעונך. קחו עמכם דברים ושובו אל י-הוה (הושע יד ג) מה הטעם שפתח בלשון יחיד שובה ישאל עד י-הוה א-להיך פי כשלת בעונך, והמשיך בלשון רבים קחו עמכם דברים ושובו .
- כ. ראייה בפרשה שתלמידו של אדם חביב עליו כגופו .
- ל. עת ללדת ועת למות עת לטעת ועת לעקור נטוע. עת להרוג ועת לרפוא עת לפרוץ ועת לבנות. עת לבכות ועת לשחוק עת ספוד ועת רקוד. עת להשליך אבנים ועת פנוס אבנים עת לחבוק ועת לרחק מחבק. עת לאהב ועת לשנא עת מלחמה ועת שלום. וכו' עשרים וחמישה עיתים נאמרו בפרק זה (קהלת ג) וכולן פותחות באות ל', חוץ מ- עת ספוד ועת רקוד ועת פנוס אבנים עת מלחמה ועת שלום. מה הטעם והרמז בזה .
- מ. אתם נצבים היום כלכם לפני י-הוה א-להיכם ראשיכם שבטיכם וזקניכם ושטריכם כל איש ישראל. טפכם נשיכם וגרף אשר בקרב מחניה מחטב עציה עד שאב מימיה. (כט ט-י) פרש"י - מלמד שבאו כנעניים להתגיייר בימי משה כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע וזהו האמור בגבעונים ויעשו גם הםה בערמיה (יהושע ט ד) ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים . לשם מה פירט מחטב עציה עד שאב מימיה הלא הם נכללים במילה כלכם .
- נ. מילה בפרשה / קיים — עומד — ממתין — הזדקף — קם — ידית החרב — ממונה .
- ס. למי אסור לקרוא בספר תורה בציבור.
- ע. למען הקים אתה היום לו לעם והוא יהיה לך לא-להים (ל יב) פרש"י - ומדרש אגדה (תנחומא נצבים פ"א) למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו. למה הוריקו פניהם דווקא לאחר ששמעו את דברי הקללות שבפרשת כי תבוא, הרי גם מ"ט קללות שבפרשת בחוקותי הינם חמורים וקשים ולא מציינו שם שהוריקו את פניהם .
- פ. וקביא י-הוה א-להיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה ותיטב והרבה מאבתיה. (ל ה) פירוש המילה ותיטב, במה מתבטאת הטובה .
- צ. ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וי-הוה אמר אלי לא תעבר את הירדן הזה. (לא ב) פרש"י - היום מלאו ימי ושנותי ביום זה נולדתי ביום זה אמות. איתא בגמרא (שבת ל.) אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, הודיעני י-הוה קצוי (תהלים ט ה) . אמר לו: גזרה היא מלפני שאין מודיעניו קצו של בשר ודם. כיצד ידע משה רבינו מתי ייפטר מהעולם .
- ק. איתא במדרש (ב"ר פד יט) וישב ראובן אל הבור (בראשית לו כט) אמר לו הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואתה פתחת בתשובה תחלה חייך שכן בנך עומד ופוחת בתשובה תחלה ואיזה זה הושע שנאמר (הושע יד, ב) שובה ישראל עד י-הוה א-להיך. לכאורה הרי אדם הראשון עשה תשובה, כדאיתא בפרקי דר"א — אמר אדם לפני הקב"ה רבון כל העולמים העבר נא חטאתי מעלי וקבל את תשובתי וילמדו כל הדורות שיש תשובה ואתה מקבל תשובת השבים, מה עשה הקב"ה פשט יד ימינו והעביר את חטאתו מעליו וקבל את תשובתו שנאמר חטאתי אודיעה ועוני לא כסיתי ואתה נשאת עון חטאתי סלה. (תהלים לב ה) סלה מן העולם הזה וסלה מן העולם הבא. וכן קיז עשה תשובה, כדאיתא במדרש (ב"ר פרשה כב ג) אדם הראשון פגע בקין, ואמר לו מה נעשה בדינך, אמר לו, עשיתי תשובה ונתפשרתי. התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר, כך היא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד אדם הראשון ואמר מזמור שיר ליום השבת. (תהלים צב א). מדוע נחשב ראובן ראשון לעשות תשובה, מה היה חסר בתשובת אדם הראשון וקין .
- ר. מנהג ישראל לומר הלל בראש חודש כדי לבטא את קדושתו, כדי שיהיה ברור שהלל נאמר בראש חודש מצד המנהג ולא כחובה, מדלגים על שני חלקים מתוך הלל השלם . נחלקו הראשונים בעניין הברכה. לדעת רמב"ם ורש"י, כיוון שיסוד אמירת הלל בראש חודש הוא מנהג בלבד, אין מברכים עליו, שאין מברכים על קיום מנהג. ולדעת ר"ת, הרא"ש והר"ן, על מנהג חשוב כקריאת הלל מברכים. באיזה ראש חודש לא אומרים בו הלל, ומדוע .
- ש. בפרשת נצבים רמז לשופר .
- ת. ועתה פתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל. (לא יט) כתב ספר החינוך (מצוה תריג) שנצטוונו להיות לכל איש מישראל ספר תורה. אם כתבו בידו הרי זה משובח ונאהב מאוד, וכמו שאמרו ז"ל (מנחות ל:) פתבו - כלומר בידו, מעלה עליו הכתוב כאילו קבלו מהר סיני. ומי שאי אפשר לו לכתבו בידו, ישכור מי שיכתבו לו. על מי נאמר שאע"פ שלא כתב ס"ת ולא שילם למי שיכתוב עבורו, נחשב כאילו כתבו, וכאילו קיבלה מהר סיני.
- ת. פי ידעתי אחרי מותי פי השחת משחתו וסרתם מן הדרך אשר צויתי אתכם וקראת אתכם הרעה באחרית הימים כי תעשו את הרע בעיני י-הוה להקעיסו במעשה ידיכם. (לא כט) לכאורה כפל לשון הוא, שאם השחת משחתו ממילא תעשו את הרע בעיני י-הוה.

תשובות

- א. אדם הראשון נולד בערב שבת, ונתן לדוד במתנה שבעים שנה משנותיו. והיות והקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ומחודש לחודש רצה דוד להיפטר ביום שנולד אדם הראשון. כדי להראות שלא חטא עם בת שבע. (אמרי נועם)
- ב. **בְּרֵאשִׁית בְּרָא, יוֹדוּף אֶתִיד, הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם, שְׁמֵר לָךְ, מָה טָבוּ, וְאֶעֱיֵד –** אלו ששה דפים בספר תורה שיש להתחיל אותם בשש תיבות אלו. ביתר הדפים מתחילים את כל העמודים בספר התורה באות ו' והוא נקרא **וְנִי הַעֲמוּדִים**. (הגהות מיימוניות)
- ג. גידין מבהמה או חיה טהורה. (שו"ע יו"ד רעה א) ונהגו לתפור בגידי שור. (קסת הסופר סימן י"ז אות ב')
- ד. דוד המלך חי ע' שנה, ובוועז חי ארבע מאות שנה, ונאמר **וַיִּקְרְבוּ יָמֵי דָוִד לְמוֹת** (מלכים א ב א). וכן ביעקב אבינו נאמר **וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת** (בראשית מח כט) יצחק חי ק"פ שנה ויעקב חי קמ"ז שנה (מדרש ילקוט פ' יחי רמז קנו, יונתן בן עוזיאל - דברים לא יד)
- ה. המן היה מגיד לישראל מה שבחורים ובסדקים (יומא עה). וכן לצדיקים ירד המן על פתח ביתם, בינוניים היו צריכים לצאת מבתיהם וללקטו, והרשעים היו צריכים ללקטו ממרחק רב. הרי שאף אם אדם עבר עבירה בסתר נתגלה קלונו לעיני בני אדם. אמר להם משה רבינו אע"פ שהמן היה מגלה עוונות שבסתר **מִמֵּרִים הֵיטֵם עִם יְ-הוָה** אם כן **וְאֵף בִּי אַחֲרֵי מוֹתִי** כאשר יסתלק המן קל וחומר שיתגבר עליכם יצרכם שהרי לא יהיה מי שיגלה עוון שבסתר לבכם. (חוט המשולש)
- ו. **וַעֲתָה** שאסור לכתוב תורה שבעל פה, אזי - **כְּתוּבוּ לְכֶם אֵת הַשִּׁירָה הַזֹּאת** היינו תורה שבכתב. אבל תורה שבע"פ אל תכתבו, רק **וְלִמְדָה אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְרָה בְּפִיהֶם**. והיינו משום שצריך ללמדה ולבארה היטב לבני ישראל, וזה אי אפשר אלא במסירה בעל פה, אבל יבוא יום שנכתוב גם את התורה שבע"פ משום **עַת לַעֲשׂוֹת לִי-הִנֵּה הִפְרוּ תוֹרָתְךָ** (תהלים קיט קכו). ואז תחול המצוות עשה של **כְּתוּבוּ לְכֶם** גם על כתיבתה. (ר' שלמה הכהן מוילנא)
- ז. **וְאֲנֹכִי הִסְתֵּר אֶסְתִּיר פְּנֵי בְיוֹם הַהוּא עַל כָּל הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה בִּי פְנֵה אֵל אֱלֹהִים אַחֲרָיִם**. (לא יח) פרש"י (ישעיה ח יז) אמר ישעיהו אני המחכה לה' המסתיר פניו מ' השבטים קויתי לו לאמת דברי אלה ולהושיע את בית דוד ו**חֲפִיטִי לִי-הִנֵּה הִמָּסְתִּיר פְּנָיו** וגו' - אין לך נבואה קשה כאותה שעה שאמר משה (דברים לא) **וְאֲנֹכִי הִסְתֵּר אֶסְתִּיר פְּנֵי בְיוֹם הַהוּא** ואף בו ביום הבטיחם **וְעֲנָתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעַד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי דָרְעוֹ**. זירות שלא לחבל בחבירו או בעצמו היא מעלה שיש בחוטבי העצים ואין בשואבי מים שאין בה כל כך כישרון. (אונים לתורה)
- ח. **זֹאת בגימטריא 'צום' 'קול' 'ממון' (408)**. ותשובה ותפילה וצדקה, מעבירין את רוע הגזרה. (אמרות ה)
- ט. חלום - שנאמר **בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ** (במדבר יט ו) פרש"י - ביום ההוא קא דייק ביום ולא בלילה שמראין לו חלום כדי שיתפלל על הדבר. (חגיגה ה:)
- ו. ואתא בחז"ל חלום אחד מששים לנבואה. (ברכות נו:)
- ט. טירחא דציבורא - ועוד כדי שלא יעשו כל הברכות שברכו קודם לבטלה, כי הקריאה עולה בדיעבד. (שו"ע או"ח קמו, גינת ורדים טו)
- י. יחיד מישאל שעושה תשובה אמיתית בלב שלם, הוא מסיר את חרון האף מהעולם, ובכך מתקבלת תשובתם של אחרים אף שאינה מושלמת. כדאיתא בגמרא (יומא פו:) **תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי מְאִיר אוֹמֵר: גְּדוּלָה תְּשׁוּבָה, שְׁבֻשְׁבִיל יְחִיד שְׁעֵשֶׂה תְּשׁוּבָה - מוֹחְלִין לְכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ, שְׁנֵאמַר: אֲרַפָּא מְשׁוּבְתָם אֲהֵבם גְּדוּבָה בִּי שֵׁב אִפִּי מִמְּנֹו**. (הושע יד ה). "מִקֵּם" לא נֶאֱמַר, אֶלָּא "מִמְּנֹו". וכך ביאורו **שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל** אדם אחד שחזר בתשובה שלימה **עַד יְ-הוָה אֶל-לֵהִיד, ולכן קחו עִמְכֶם דְּבָרִים, לכל השאר יספיקו וידוי דברים, ובכך וְשׁוּבָה אֵל יְ-הוָה, ישובו אל ה'.** (עיון יעקב)
- כ. **כִּי יִדְעִתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי בִּי הַשְׁתַּחֲוֹת תִּשְׁתַּחֲוֶהוּ וְסָרְתָם מִן הַדָּרָךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֲתֶם** (לא כט), פרש"י - והרי כל ימות יהושוע לא השחיתו שנאמר **וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֵת יְ-הוָה פֶּלַי יָמֵי הַיּוֹשֻׁעַ** (יהושע כד לא) מכאן שתלמידו של אדם חביב עליו כגופו כל זמן שיהושוע חי היה נראה למשה כאילו הוא חי. כתב רבינו בחיי - והשחתה זו היא ע"ז, וכן **הִקְעִיסוּ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם** (שם) ירמוז לע"ז שבבית ראשון כי כן הודיענו הקב"ה בפירושו, והוא ידע זה ברוח"ק. לימוד תורה מבטלין - מפני הוצאת המת והכנסת כלה. (כתובות יז). העיתים הללו נאמרו בלי האות ל'. שהיא לשון לימוד, לרמז שאז מבטלים את הלימוד. **וַעַת פְּנוּס אֲבָנִים -** התורה אינה נמצאת לא בסהרנים ולא בתגרים (עירובין נה). **עַת מְלַחְמָה -** היוצא למלחמת מצוה פטור מתלמוד תורה. וַעַת שְׁלוֹם - התקינו, שְׁיִהְיֶה אֲדָם שׁוֹאֵל אֵת שְׁלוֹם חֲבֵרוֹ בְּשָׁם. (משנה ברכות ט)
- מ. מחיצה היתה בין ישראל לערב רב, והשראת קדושתו ית' היתה בכל מקום לפי כח המקבלים. הגרים והערב רב היו מובדלים מחוץ למחנה ישראל ונאסר עליהם להיכנס למחנה ישראל. אולם קודם מותו ניטלה המחיצה שהיתה בין ישראל לביניהם משום **וְאֵין שְׁלֹטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת** (קהלת ח ח). לכך אומר הכתוב **מִחֻטְב עֲצִיף עַד שׂוֹאֵב מִיַּמֵּיךָ**. לפי שמעתה נמצאים הם בתוך מחנה ישראל. (תכלת מרדכי קעב)
- נ. **נֶצֶב -** אֵתם נְצִבִים תְּרַגּוּם קְלִמִּין - קיים. הִנֵּה אֲנֹכִי נֶצֶב עַל עֵין הַמַּיִם (בראשית כד יג) תְּרַגּוּם קְלִמִּין - עומד. וְהִנֵּה יְ-הוָה נֶצֶב עָלָיו (בראשית כה יג) תְּרַגּוּם מַעֲמַד - ממתין. קְמָה אֲלֵמְתִי וְגַם נֶצֶבָה (בראשית לז ז) תְּרַגּוּם אֲזַדְקִיפֶת - הזדקף. וְכִרְוִים אֶפִּיף נְעֲרַמּוּ מֵיָם נֶצֶבּוּ (שמות טו ח) תְּרַגּוּם קְמּוּ - קם. וְנִבְאָ גַם הַנֶּצֶב אֶחָד הַלֵּהָב (שופטים ג כב) תְּרַגּוּם דְּסִתְקָא מְצוּדַת צִיּוֹן הוּא יֵד הַחֲרָב. וַיַּעַן הַנְּעַר הַנֶּצֶב עַל הַקּוֹצְרִים (רות ב ו) תְּרַגּוּם דְּאֶתְמַנָּא - ממונה. סומא - אינו קורא לפי שאסור לקרות אפילו אות אחת שלא מן הכתב. (שו"ע או"ח קלט ג)
- ע. ערבים ישראל זה לזה נאמר בערבות מואב, בפרשת בחוקותי טרם קיבלו עליהם ערבות ונמצא שאין הרבים נענשים בעוון היחיד, והצדיק את נפשו מילט. לעומת הקללות שבפרשת כי תבוא נאמרו בלשון יחיד לאחר שנכנסו בערבות והיחיד אם לא ישמע יגרום לעונש הרבים, לכך הוריקו כעת את פניהם. (יבין שמועה)
- פ. פטורה ממעשרות - והוא מתייחס לעתיד לבוא שאנחנו נירש עוד ג' עממין קיני קניזי וקדמוני, והארצות האלו לא יתחייבו במעשרות גם לעתיד לבוא. (רשב"ם - בב"ב נו:)
- צ. צלמו של אדם נחשך וצורת צלמו הנראית בארץ נמנעת מלהיראות בשלושים ימיו האחרונים. (זוהר, יחי ריז)
- ק. קבלה על העתיד - לא היתה בתשובתם אלא בגדר חרטה על העבר, כיון שאדם כבר גורש מגן עדן ונמנע ממנו לאכול עוד מעץ הדעת וכן קין לא היה לו אח נוסף שיוכל לתקן את החטא כלפיו. לעומת ראובן שתבע את עלבון אמו והיה עליו להקפיד על זרעו של רחל ואעפ"כ הציל את יוסף וזוהי תשובת המשקל ולכן נחשב כמי שפתח בתשובה תחילה. א"נ אדם הראשון חזר בתשובה רק אחרי שהקב"ה אמר לו **אֵיפָה** ונכנס עימו בדברים וכן קין חזר רק אחרי שהקב"ה אמר לו **נַע וְנָד תִּהְיֶה בְּאָרֶץ**. לעומת ראובן ששב מעצמו מבלי שאף אחד עורר אותו לכך. (קרינא דאגירתא ח"ב שג)
- ר. ראש השנה שהוא גם ר"ח לא אומרים הלל. והטעם משום שספרי חיים וספרי מתים פתוחים ולא שייך לומר שירה, ואפילו שאנחנו בטוחים שנצא זכאים בדין, בכל זאת צריך להיות ירא וחרד מאימת הדין, ועל ידי זה נזכר האדם לזכות.
- ש. **שָׂרָשׁ פְּרָה רֵאשׁ וְלַעֲנָה**. (כט יז) ר"ת **שׁוֹפֵר**. לרמז שתקיעת שופר מעוררת את האדם לתשובה ולשיפור המעשים. ומכאן השופר יכול לעקור את השורש פורה ראש ולענה המורש בליבו ומוחו של האדם. (צרוור המור)
- ת. תיקן אפילו אות אחת בספר תורה - נחשב כאילו כתב את כולו. לפי שניתן ללמד עליו כשכשם שתיקן זאת כך אם היה מוצא עוד טעויות היה מתקן, וכמו שהיה טורח בזה כך היה טורח ללכת במדבר כדי לקבלה, ולכן כשכתבה כאילו קיבלה מהר סיני. (נמוק"י הל' ס"ח)
- ת. תנאי כפול הוא - וקי"ל (מכות יא). קללת חכם אפילו על תנאי היא באה. ובתנאי כפול לא אמרינן קללת חכם אפילו על תנאי באה. (אוה"ח פ' מקץ) ופירושו רק בתנאי **כִּי תַעֲשׂוּ אֵת הַרְעָה**, אבל אם לא תעשו רע יחול עליכם רק ברכה. (פרדס שמאי)

מקורות / חידודן

א. "ואדעה מה גדל אני", אמר לו: **בשבת תמות**. פירש רש"י באיזה יום מהשבוע וכו', יש להקשות מה תועלת יש לו בידיעה זו, אם חשב לעסוק בתורה באותו יום לברוח מן המות, זה לא יתכן שיהי' כן שיוכל אדם לברוח מן המות, צא ולמד ממשנה רבינו ע"ה! ועוד הוא עצמו כתב בתהלים (פט, מט) **מי יגבר יתה ולא יראה מות? מי יגבר נפשו מיד שאול סלה?** ועוד למה בקש שימות באחד בשבת או בערב שבת והלא בדעתו חשב לעשות תיקון שיעסוק בתורה ובוזה לא יוכל מלאך המות ליקח נפשו? ורש"י ז"ל פירש 'כדי שיתעסקו בו ובהספידו' ועל זה קשה אם יפטר בשבת יתעסקו כראוי באחד בשבת, ומה הפרש יש אם יתאחר הדבר איזה שעות, ואם ירצה יתפלל שימות בשבת בסוף היום ואז גם כן יתעסקו בו תיכף כשהתפלל שימות, בע"כ לא בירר תפלתו ושמא ימות בסוף היום וגם כן לא יוכלו להתעסק בו אלא עד אחר שבת? ונראה לי בס"ד כי דוד המלך ע"ה ידע שיש לו שונאים שמליוזין עליו מענין בת שבע, והיו אומרים עליו שנפטר קודם זמנו בשביל עון זה חס וחלילה, ובפרט כי היו אומרים שהיה צריך לחיות ק"מ [140] שנה כנגד שבעים דאדם הראשון ושבעים דאבות, ולכן כשהיה נפטר בשבעים היו מליצים שנפטר בחצי זמנו, אשר על כן חשב לעשות המצנאה אחת דמוכה ממנה שנפטר בזמנו, והוא שרצה לידע באיזה יום מהשבוע ימות כדי שאותו היום יעסוק בתורה ולא יפסוק רגע, וידוע דאמרו רבותינו ז"ל התורה מצלת ממיתה שלא בזמנה אבל מן מיתה בזמנה אינה מצלת, ולכן הוא שהיה עוסק בתורה כל אותו היום ועם כל זה נפטר נמצא מת מיתה בזמנה. אמנם אחר שאמר לו הקב"ה שימות בשבת אז נסתרה הוכחה זאת, שחשב כי אמר בשבת מחויב אדם לאכול שלש סעודות ואם כן עת אכילה מוכרח להיות בטל מעסק תורתו, והשתא אם יפטר בו ביום עדיין יש פתחון פה לאויביו לומר לעולם מת שלא בזמנו בשביל עון בת שבע, והא דלא הצלתו התורה כיון דבאמת היא מצלת ממיתה שלא בזמנה, היינו מפני שנפטר בעת שהיה אוכל דאז היה פסיק פומיה מגרסא, והתורה לא תציל אלא רק בעידנא דעסיק בה, ולכן בקש מהקב"ה שימות אותו באחד בשבת או בערב שבת שהוא חול שיוכל להתענות בו, ואז לא יהיה פסיק פומיה מגרסא כלל, וממילא יהיה מזה הוכחה ברורה שמת בזמנו ולא יליוזו אויביו שפתים עליו בזה. וסוף דבר אחר ששמע מהקב"ה שעסק תורתו חביב עליו יותר מלאף נפשו, אז חשב מעתה איש כמוני יכול לבטל עונג שבת ולעסוק בתורה, ונהג עתה כמו היה נוהג מר בריה דרבינא להתענות גם בשבתות וכן עשה, והוה יתיב וגריס כוליה יומא ממש ולא היה אוכל ושותה ביום כלל, ואז בזה אם יפטר ביום יהיה מן עסק תורתו הוכחה שמיתתו היתה בזמנה וכאמור. ונראה דלא נהג בזה אלא רק בשנת השבעים שידע שימות באותה שנה כי הוא היה יודע מספר שנותיו, והא דאָאָפְּתִי דַּרְגָא לא נפל חס וחלילה! אלא רק זה היה סיבה שישתוק באותה רגע מדברי תורה. (בו יהודע שם)

ה. ונראה לי בס"ד דקל וחומר **שעשה משה רבינו ע"ה הוא על ענין אחר** והוא כי ראה בזמנו כל ישראל היו צדיקים אך לפעמים היה היצר הרע מכשילם לחטוא לעשותם 'ממרים' באיזה חטא והם היו תכף מתחרטים ושובים ולא היו משוקעים באותו חטא ח"ו והכי קאמר להם משה רבינו ע"ה כי מן הראוי כל זמן שאני חי עמכם לא יוכל היצר הרע להכשיל אתכם כי אמרו רבותינו ז"ל (משנה אבות ד. יב) מורא רבד פמורא שמיים. שהאדם הרואה את רבו צריך שידמה לו כאלו עומד לפני השכינה וכמו שאמרו רבותינו ז"ל על פסוק חי ה' אלוקי ישראל אשר עמדת לפניו (מלכים א' יז. א) ובודאי דהרואה עצמו עומד לפני השכינה לא יחטא ועם כל זה אתם הייתם נכשלים וממרים הייתם כי בעודני חי עמכם שיש לכם סגולה גדולה שלא תהיו נכשלים בחטא וכל שכן אחר מיתה שאין אתם רואים אותי שיוכל היצר הרע להכשיל אתכם כיון דאנינא לפיכך ואין בידכם אותה הסגולה. נמצא דבריו הם קל וחומר על ענין אחר ולא מדבר בהאי עניינא דהיה בההוא בריוני ומה שתיירץ הרב ז"ל שם יבא נכחו למאן דאמר 'אחרי' מופלג (בראשית רבה מד. ה) כי משה רבינו ע"ה לא אמר 'אחר' אלא אמר 'אחרי' רצונו לומר אחר שתיים או שלש דורות. ברם איכא למידק דאמאי כשל כוחם דהנך בריוני והלא גדולים צדיקים במיתתו (חולין ז:). ילכו על קברו ויבקשו ממנו שיתפלל עליהם וכבר אמרו בוהר הקדוש (זוהר חלק ב' דף טז) אלמלא תפלת המתים על החיים לא היו מתקיימים החיים בעולם. ועוד מהיכו ידעו שהיה מתפלל עליהם דילמא היה מקרבם בלבד? ונראה לי בס"ד על פי מה שאמרו רבני אשכנז בביאור מאמר הגמרא דתענית (תענית כא:). בסורא הוה דבר ובשביבותיה דרב לא הוה סבור כולי עלמא דהיה זה מחמת זכות רב והגידו בחלום 'רב נפיש זכותיה טובא' ומה שלא היה דבר היינו בשביל אדם אחד שהיה דר שם והיה משאיל מרא וחצינא לצרכי קבורה עיני שם. **ומקשיב** כיון דנפיש זכותיה דרב יתלו הנס בזכות רב ובכלל מאתיים מנה? ותירצו אם לא היה דר שם אותו האיש היה בא בשכונת רב דבר ואילו לא יגיע ולכן זו גריעותא בתוקפיה דרב אך הסיבה היא שהיה אותו איש דר שם ואם היה דבר באותה שכונה היה המשחית נוגע באותו האיש ולכן בעבורו לא בא המשחית לאותה שכונה, מה שאין כן רב אפילו אם יהיה המשחית עושה השחחה אצלו ממש לא היה לו רשות ליגע בו עד כאן דבריהם. **ובזה יתירץ** אותו דקדוק שדקדקו מהיכא ידעי דהוה בעי רחמי עלייהו? ובוזה נראה כי המה רתה שהיה מקרב אותם והם יודעים בעצמם שהם רשעים גמורים והוא צדיק ואידך יתכן שיהיה הצדיק אוהב את הרשע והלא כתיב משנאיה ה' אשנא (תהלים קלט. כא) תכלית שנאה שנאתים על כו ודאי לא היה אוהב אותם בלב אלא מקרב אותם לפניו, וכיון שהוא דר עמם בשכונה אחת איך יתקרב ודר עמם ולא ירא מן הפורענות הראויה לכא עליהם בעבור תוקף רשעתם? על כו בודאי רבי זירא הוא היה מתפלל עליהם שלא תבא עליהם פורענות בעבור רשעתם כדי שלא יהיה נכוח בחלתו. וכיון שניתן רשות למשחית אצלם ילקח גם הוא וכמו שאמרו בחלום על אותו האיש שהיה משאיל מרא וחצינא שניצולה כל השכונה בעבורו כדי שלא יהיה לוקה עמם. ועל כו כיון ידע שהם רשעים גמורים וראויים לבא עליהם פורענות ועם כל זה היה דר בשכונה שלהם ולא ברח מפחד הפורענות מוכרח לומר שהיה מתפלל עליהם שלא תבא עליהם פורענות אך עתה שכבר נפטר מי יתפלל לסלק הפורענות מהם שלא תבא עליהם ולכן עשו תשובה. **ובזה יוכב** בס"ד הטעם דקרי ליה כאו 'קטינא חריף שקי' והיינו לומר הוא באמת היה צדיק גמור ואין לו פחד מן המשחית אפילו אם תבא הפורענות סמוך לו וכמו שאמרו בחלום על רב נפיש זכותיה. אך להיותו 'קטינא' רצונו לומר עניו חשב עצמו כאותו האיש דהוה משאיל מרא וחצינא אשר בשבילו לא באה הפורענות כלל באותה שכונה כדי שלא ילקח ולכן קרו ליה 'קטינא חריף' שקי רצונו לומר אף על גב דחריף שקיה שבדוק ומנוסה שהוא צדיק גמור עם כל זה קטינא הוה בפני עצמו שהיה ענו וקטן בפני עצמו שלא היה חושב עצמו לצדיק גמור. (בו יהודע שם)

ועתה נ"ל דאפשר לומר **דכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו** והטעם דכנגד נפשו בקדושה מאותה מדרגה כנגדה בא לו היצה"ר מהסט"א כנועד מדברי רבינו מהר"ח ז"ל בשערי קדושה ושם מביא באר הטיב א"כ אין ראייה מהני דהוה בדור ר' זירא בדור אמוראים אחרונים דנפש שלהם ממדרגה תחתונה והיצה"ר שלהם לא היה כ"כ. משא"כ דור דעה ממדרגה עליונה דגם היצה"ר חזק מאד ובשלמא בחיי משה רבינו בבא שפע גדול ומורא ממנו אהני לחזור בתשובה וע"ז קאמר דאחרי מותו לתוקף יצרם יוסיפו לחטוא והוא ק"ו טוב לפי ערך נפשם. א"נ אפשר מעין זה בסגנון אחר כי אנשי כנה"ג ביטלו יצה"ר דע"ז ואף דעירות סמיהו לעיניה ומש"ה אחר ר' זירא הדרי הני ועבדו תיובתא. אמנם בימי משה רבינו ע"ה דאז היצה"ר דע"ז בתוקפו שפיר עביד ק"ו דלתוקף היצה"ר דע"ז לא סגי בהררור כי הני ודו"ק: (מראית העין שם)

ו. וזהו בדורות הראשונים שהיו כותבים ס"ת ולומדים בו. אבל האידינא שכותבין ספר תורה ומניחין אותו בבתי כנסיות לקרות בו ברבים מצות עשה היא על כל איש מישראל אשר ידו משגת לכתוב חומשי התורה ומשנה וגמרא ופירושים להגות בהן הוא ובניו. כי מצות כתיבת התורה היא ללמוד בה כדכתיב ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם. ועל ידי הגמרא והפירושים ידע פירוש המצות והדינים על בוריים לכן הם הם הספרים שאדם מצווה לכתבם וגם לא למכרם אם לא ללמוד תורה ולישא אשה. "הרא"ש - הלכות קטנות. הלכות ספר תורה א)

ל. **ניתשם** - יהוה מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישלכם אל ארץ אחרת פנים הנה. (כט כז) ל' רבתי. (גדולה) לרמוז שבתוך הצרה טמונה הבטחה אלוקית **פי לא תשכח מפי זרעו** (לא כא) שהתורה תפרח ותשגשג דווקא בגלות. ולימוד התורה יהא גדול ורב. (הגר"א)

כתב התור (הו"מ סימונא) הבמיליך כיסו ברשות הרבים הוי הפקר. העומד בתור ביתו ומשליך חפץ לרחוב אם קשר החפץ בחבל אינו הפקר ואסור לגעת בחפץ לרעה. לכן נכתב ל' רבתי ללמד שאפילו ש-**וישלכם אל ארץ אחרת**. גם בהשלכה זו החבל קשור למעלה. ובני ישראל אינם הפקר חלילה. (הריב"ז)

צ. אמר רבי יוסי: כשמתקרב ימיו של אדם למות. שלושים יום לפני מותו מכריזים עליו בעולם שהגיע זמנו למות. ואפילו הציפורים העפות תחת השמים מכריזות עליו. ואם הוא צדיק. אז שלושים יום לפני מותו מכריזים עליו בגו עדו ביו הצדיקים שייכנו עצמם לקבל פניו. למדנו שכל אותם שלושים הימים נשמתו יוצאת ממנו בכל לילה. ועולה ורואה את מקומה שמראים לה בעולם העליון. וזה האדם אינו יודע מזה ולא משגיח במעשיו ואינו שולט עוד בנשמתו כל אותם שלושים הימים כמו שהיה שולט בתחילה. ואין שלטון ביום המוות. וכו כבר שלושים יום לפני המיתה אין אדם שולט ברוחו כמקודם. אמר רבי יהודה: מעת שמתחילים אותם שלושים הימים צלמו של אדם נחשד וצורת צלמו הנראית בארץ נמנעת מלהיראות. (זוהר. ויחי ריי. מתוק מדבש עמ' ששה-שצט. דף ריט. מתוק מדבש עמ' תכב) כתב האוה"ח - ונראה לפרש על פי דבריהם ז"ל (זה"ק ח"א ריח) שאמרו כי ארבעים יום קודם הפטירה נשמת האדם הולכת ממנו. כאמרו (שה"ש ד' ו) **ונסו העללים**, ומבקרית מקום חנייתה במקום עליון, והצדיקים יכירו בדבר, וצא ולמד מרבי שמעון בר יוחאי שהכיר ברבי יצחק כאמור בספר הזוהר (שם).

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת

התשובות אינם להלכה למעשה,

הערות והארות יתקבלו בברכה

לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסטור זצ"ל

לקבלת העלון במייל נא לפנות לכתובת ramnadhan018@gmail.com